

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTO

LAUSUNTO 2006:12

Hakija Espoon kihlakunnan poliisilaitos/
Asia Tietokoneohjelman teostaso ja suoja
Annettu 15.09.2006

LAUSUNTOPYYNTÖ

Espoon kihlakunnan poliisilaitos on pyytänyt 30.11.2005 saapuneella kirjeellään tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tietokoneohjelmaa koskevista tekijänoikeuslain tulkintakysymyksistä.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostoa lausumaan siitä,

- 1) Täyttävätkö asianomistajan jäljempänä yksilöivät tietokoneohjelmat teostason?
- 2) Täyttävätkö rikoksesta epäiltyjen jäljempänä yksilöivät tietokoneohjelmat teostason?
- 3) Ovatko kyseessä samat tietokoneohjelmat vai itsenäiset teokset?

Selostus asiasta

Hakijan kirjelmän mukaan Espoon poliisissa tutkittavana olevassa jutussa tutkintapyynnön tekijänä ja asianomistajana on NN, joka edustaa myös asianomistajan yhtiöitä A Oy:tä ja B Oy:tä. Jutussa on syytä epäillä että B Oy:stä on toimitettu yrityssalaisuutena pidettäviä tuotekehitystietoja ulkopuolisille ja hyödynnetty niitä, hidastettu yhtiön tuotekehitystoimintaa sekä vahingoitettu ja anastettu yhtiön omaisuutta. Tutkinnan kohteena on mm. epäily, että rikoksesta epäillyt MM ja PP ovat anastaneet NN:n yhtiössä tekemänsä tuotekehityksen tuloksena syntyneen digitaalisen median ohjelmiston jakelujärjestelmän. Lisäksi on epäiltävissä, että kyseiset henkilöt ovat jatkaneet kyseisen järjestelmän tuotekehittelyä ja markkinointia C Oy:ssä, jonka palvelukseen molemmat henkilöt ovat siirtyneet.

Tekijänoikeusneuvostolle toimitetun materiaalin mukaan ohjelmiston tehtävänä on "toimittaa digitaalista sisältöä joustavasti, turvallisesti, hajautetusti ja hallitusti." (B Oy, selvitys 11.10.2005, luottamuksellinen)

NN oli alun perin ideoinut vuonna 1997 digitaalisen jakelun järjestelmän ja vuoden 1998 aikana NN:n palkkaama työntekijä KK kirjoitti NN:n toimeksiannosta tarkoitukseen sopivan ohjelman. Vuosien 1999-2000 aikana tästä ohjelmasta tehtiin niin sanottu betaversio, jota testattiin kehityslaitteilla. Vuonna 2001 KK laati tästä DMTS-nimisestä ohjelmistosta ensimmäisen asennusversion. NN palkkasi vuoden 2001 lopulla PP:n ja MM:n B Oy:n palvelukseen KK ollessa estynyt jatkamaan työtä. Heidän tehtävänään oli kirjoittaa KK:n laatima UDP-versio DMTS-ohjelmistosta internet- käytön mahdollistavan TCP/IP -protokollan mukaiseksi. Työsopimusten mukaan tehdyn työn myötä mahdollisesti syntyvät immateriaalioikeudet siirtyvät työnantajalle. PP:n ja MM:n työsuhteet päättyivät 2003 ja samana vuonna A Oy:n liiketoiminta ja omaisuus myytiin uudelle B Oy:lle.

Jutussa on hakijan mukaan syytä epäillä, että PP ja MM ovat vieneet A/B Oy:stä mukanaan mm. kyseisen tietokoneohjelman lähdekoodin, jonka kehittämistä on sitten jatkettu PP:n ja MM:n toimesta C Oy:ssä, jonka palvelukseen he molemmat ovat siirtyneet. Lisäksi on syytä epäillä, että näin kehitettyä ohjelmistoa on myyty NN:n aiemmille asiakkaille. Epäillyt ovat kiistäneet tämän ja mm. kertoneet, että uuden ohjelman kehitystyö on aloitettu nollatilanteesta, eli "ohjelman koodissa ei ole yhtään identtistä riviä aiemman ohjelman kanssa" (hakijan kirje tekijänoikeusneuvostolle s. 3).

Ohjelmien vertailun suorittamiseksi Espoon poliisi on hankkinut asiantuntijalausunnon Teknillisen korkeakoulun prof. Tomi Männistöltä. Lausunto on myös toimitettu tekijänoikeusneuvostolle (jatkossa "lausunto 2.2.2006"). Vertailussa ja myös tässä tekijänoikeusneuvoston lausunnossa käytetään A/B yhtiöiden ohjelmasta nimitystä "A" ja C Oy:n ohjelmasta nimitystä "C" selvyyden vuoksi.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan. Tekijänoikeusneuvoston lausunnon pohjana on tekijänoikeuslaki nykyisessä muodossaan, koska esitettyihin kysymyksiin liittyviä periaatetason muutoksia teoskynnsarviossa ei lakiin ole tehty väitetyn tekoajankohdan jälkeen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa kuitenkin, että mikäli asian jatkokäsittelyssä arvioidaan tekijänoikeudellisesti suojatun materiaalin käytön lainmukaisuutta, tulee sovellettava tekijänoikeuslain normisto valittavaksi rikosoikeudellisten sääntöjen mukaan.

Teoksen käsitteestä ja tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla kuin esimerkkiluettelon mukaisena teoslajina. Pykälän 2 momentin mukaan selittävää piirustusta ja tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli on tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Myös teoksen osan on itsenäistä tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon.

Teostasovaatimus voi olla erilainen riippuen teoslajista. Perinteisten kirjallisten ja esimerkiksi maalaustaiteen teosten osalta teostasovaatimuksia voidaan luonnehtia alhaiseksi, koska ne usein jo itsessään ilmentävät tekijänsä persoonallisuutta. Käyttötaiteen osalta taas on yleensä edellytetty huomattavaa omaperäisyyttä, koska käyttötarkoitus usein sanelee tuotteen muodon pikemminkin kuin tekijänsä henkinen luomistyö. Tietokoneohjelmien osalta teostasovaatimusta voidaan lainvalmisteluaineiston ja ratkaisukäytännön valossa luonnehtia alhaiseksi, kuitenkin niin, että tietokoneohjelmienkin tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön tuloksia. Kuitenkin tietokoneohjelmienkin käyttötarkoitus, vastaavasti kuin käyttötaiteen osalta, voi sanella lopputuloksen niin suuressa määrin, että kyse ei enää ole tekijänsä henkisestä luomuksesta.

Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden teoksessa ilmenevään omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon. Samoin tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi teoksen aihe, aiheen käsittelyä ohjaava metodi sekä teoksen sisältämät tiedot sellaisenaan.

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuustai taidelajissa taikka toista tekoa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se välitetään yleisön saataviin johtimitse tai johtimitta, esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä.

Tietokoneohjelmiin sovellettuna yksinoikeus kappaleiden valmistamiseen merkitsee sitä, että esimerkiksi ohjelman tallentaminen tietokoneen muistiin tai tietovälineelle edellyttää ohjelman oikeudenhaltijan lupaa. Levitysoikeus merkitsee oikeutta päättää ohjelmien kappaleiden myynnistä, vuokrauksesta, lainauksesta ja muusta levittämisestä yleisön keskuuteen.

Tekijänoikeus syntyy aina lähtökohtaisesti teoksen luoneelle fyysiselle henkilölle. Tietokoneohjelman tekijänä pidetään ohjelman toteuttamiseen tähtäävän, eri

ratkaisuvaihtoehtojen harkinnan ja valinnan tehnyttä henkilöä (systeemin suunnittelija) tai varsinaisen ohjelmointityön tehnyttä henkilöä (ohjelmoija) taikka molempia.

Teos, kuten tietokoneohjelma, voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden luovista panoksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään tekijänoikeuslain 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kulakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta. Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta omasta osuudestaan. Tekijänoikeuslaissa ei ole yhteenliitettyjä teoksia koskevaa erityissäännöstä. Kokoomateoksesta säädetään tekijänoikeuslain 5 §:ssä.

Tekijä voi luovuttaa tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeutensa ja tietyin rajoituksin myös tekijänoikeuslain 3 §:n mukaiset moraaliset oikeutensa teokseen toiselle, esimerkiksi juridiselle henkilölle. Tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä on yleisiä säännöksiä tekijänoikeuden luovutuksesta. Niiden lisäksi tietokoneohjelmaa koskee tekijänoikeuslain 40 b §:n säännös, jonka mukaan tekijänoikeus työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle. Oikeuksien siirtyminen 40 b §:n mukaisesti tapahtuu vain, jollei toisin ole sovittu (tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentti).

Lain esitöiden mukaan tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle 40 b §:n säännöksen mukaisesti vain silloin, kun kyseessä on työ- tai virkasuhteesta johtuvien työtehtävien täyttäminen. Oikeuksien siirtyminen käsittää 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet, ja se pysyy voimassa myös työ- tai virkasuhteen päätyttyä. (Hallituksen esitys eduskunnalle 161/1990 vp., s. 53—54) Jos työntekijä luo ohjelman tai osallistuu ohjelman luomiseen erillisestä toimeksiannosta normaalin toimenkuvansa ulkopuolella, oikeudet eivät siirry työnantajalle lain säännöksen nojalla, vaan ainoastaan erillisellä sopimuksella.

Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muunnellussa muodossa. Myös muuntelijan suorituksen on suojaa saadaksesen osoitettava omaperäisyyttä. Muuntelijan tekijänoikeus muunnelmaan ei rajoita tekijänoikeutta alkuperäiseen teokseen. Lain 4 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

Tekijänoikeuslain 43 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on lain 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tietokoneohjelmasta teoksena

Tietokoneohjelmia koskevat nimenomaiset säännökset sisällytettiin tekijänoikeuslakiin 16.1.1991 voimaan tulleella lainmuutoksella (34/1991), joka perustui vuonna 1990 annettuun hallituksen esitykseen (161/1990 vp.). Lakiehdotus perustui pääosin tekijänoikeuskomitean IV osamietinnössä (Komiteanmietintö 1987:8, Tietotekniikka ja tekijänoikeus) tehtyihin ehdotuksiin. Lainmuutoksessa otettiin huomioon samaan aikaan käsiteltävänä olleen tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa koskevan Euroopan yhteisöjen direktiiviehdotuksen keskeiset periaatteet. Euroopan yhteisöjen neuvosto antoi 14.5.1991 direktiivin tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta (91/250/ETY). Tekijänoikeuslakia muutettiin direktiivin säännösten mukaiseksi 1.1.1994 voimaan tulleella tekijänoikeuslain muutoksella (418/1993), joka perustui vuonna 1992 annettuun hallituksen esitykseen (211/1992 vp.).

Lainvalmisteluaineistossa tietokoneohjelmaa on luonnehdittu siten, että se on tietojenkäsittelytehtävän esitys sarjana käskyjä, jotka tietokoneen keskussuoritin noutaa keskusmuistista ja suorittaa (Komiteanmietintö 1987:8, s. 41). Vuoden 1990 hallituksen esityksen mukaan "tietokoneohjelmaa voi luonnehtia joukoksi käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnan" (Komiteanmietintö 1987:8, s. 50).

Tekijänoikeudella suojataan vain sellaisia tietokoneohjelmia, joita voidaan pitää teoksina. Teoksena pidettävässä tietokoneohjelmassa ilmenee sen tekijän luova ja omaperäinen panos. Vuoden 1987 komiteanmietinnön mukaan luovuus ja omaperäisyys ilmenee ensi sijassa ohjelmoijan tekemissä valinnoissa eri ratkaisuvaihtoehtojen välillä. Jos tietojenkäsittelyongelmaan on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten tekijöiden sanelemana, ei ohjelma ilmennä ohjelmoitsijan omaperäistä luovaa panosta eikä siten ylitä teoskynnystä. Mietinnössä tällaisen tilanteen arvellaan olevan käytännössä kuitenkin harvinainen. Teostasoon eivät mietinnön mukaan yllä myöskään yksinkertaiset ohjelmat, jotka koostuvat sarjasta alan ammattilaiselle lähinnä itsestään selviä toimia, eivätkä yleisesti käytetyt ratkaisut. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 177)

Vuoden 1990 hallituksen esityksessä todetaan, samantyyppisesti kuin vuoden 1987 komiteanmietinnössä, että tietokoneohjelman omaperäisyys ilmenee ensi sijassa ohjelman tekijän tekemissä valinnoissa tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa. Jos tietojenkäsittelytehtävään on olemassa vain yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten vaatimusten sanelemana, ei ohjelma ilmennä ohjelman tekijän luovaa ja omaperäistä panosta. Yleensä kuitenkin tietojenkäsittelyongelmaan on useita ohjelmallisia ratkaisuja. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 50) Esityksen mukaan yleinen käsitys ohjelmien tuottajien keskuudessa oli, että suurin osa markkinoilla olevista ohjelmista oli siinä määrin laajoja ja monimutkaisia, että niiden ohjelmallisessa toteuttamisessa ilmeni ohjelmien tekijöiden suojaan yltävä panos (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 16).

Vuoden 1987 komiteanmietinnön mukaan ne algoritmit, periaatteet ja ideat, jotka ovat tietokoneohjelman perustana, eivät ole suojattuja sellaisinaan. Niitä saa kuka tahansa käyttää omassa ohjelmassaan. Tekijänoikeus ei siis anna yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan ainoastaan näiden omaperäiseen ja luovaan ilmaismuotoon. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 177-178) Sama on todettu myös vuoden 1990

hallituksen esityksessä. Esityksen mukaan suoja kohdistuu ohjelmaan sinänsä, ei ideoihin. Esityksessä on mainittu suojan ulkopuolelle jäävänä myös tietokoneohjelman perustana oleva systeemi ja logiikka. Esityksen mukaan tietokoneohjelman arvokkain ja eniten luovuutta osoittava osa voi joskus olla ohjelman perustana oleva systeemi-idea. Yleisten periaatteiden mukaan sitä ei kuitenkaan suojata tekijänoikeudella. Tätä on toisinaan pidetty tekijänoikeussuojan heikkoutena. Esityksen mukaan se, että tekijänoikeus ei monopolisoi ideoita, tekee tekijänoikeuden soveltamisen tietokoneohjelmiin joustavaksi. Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä, mutta edistää samalla kilpailua jättämällä ideat ja periaatteet kaikkien käytettäviksi. Ideoitien ja periaatteiden yleinen ja automaattinen monopolisointi vaikeuttaisi ohjelmistoteollisuuden toimintaa ja jarruttaisi kehitystä. Esityksessä todetaan, että rajoitettua suojaa ideoille antavat muun muassa liikesalaisuuksia koskevat säännökset. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 16-17 ja 50)

Tekijänoikeudella suojataan tietokoneohjelmaa riippumatta siitä, missä muodossa tai minkälaisella alustalla se ilmenee. Siten sekä alkukieliset että konekieliset ohjelmat ovat suojattuja. Alkukielinen ohjelma voi olla esimerkiksi painettu kirjaan tai muutoin graafisesti reprodusoitu ja konekielinen ohjelma tallennettuna esimerkiksi levykkeelle, magneettinauhalle tai integroidulle piirille. (Hallituksen esitys 161/1990 vp., s. 50)

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivin 91/250/ETY johdanto-osan mukaan direktiivissä tietokoneohjelmalla tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa, laitteistoon sisältyvät ohjelmat mukaan lukien. Käsite sisältää myös tietokoneohjelman kehittämiseen tähtäävän valmistelevan suunnittelutyön, jos valmisteleva työ on luonteeltaan sellaista, että sen tuloksena voi myöhemmässä vaiheessa olla tietokoneohjelma. Edelleen johdannossa todetaan, että niihin arviointiperusteisiin, joita sovelletaan ratkaistaessa, voidaanko tietokoneohjelmaa pitää omaperäisenä teoksena, ei tule sisällyttää ohjelman laatua tai esteettistä arvoa koskevia seikkoja. Ainoastaan tietokoneohjelman ilmaisumuotoa suojataan. Ideat ja periaatteet, jotka sisältyvät ohjelman eri osiin, rajapintoihin sisältyvät ideat ja periaatteet mukaan lukien, eivät saa direktiivin mukaista tekijänoikeudellista suojaa. Tämän tekijänoikeudellisen periaatteen mukaisesti siinä laajuudessa kuin logiikka, algoritmit ja ohjelmointikielet sisältävät ideoita ja periaatteita, nämä ideat ja periaatteet eivät saa direktiivin mukaista suojaa.

Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan tietokoneohjelmille on annettava tekijänoikeudellista suojaa Bernin yleissopimuksessa tarkoitettuina kirjallisina teoksina. Tietokoneohjelmilla tarkoitetaan myös valmistelemaan suunnitteluun liittyvää aineistoa. Artiklan 2 kohdan mukaan suoja koskee kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja. Artiklan 3 kohdan mukaan tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa sitä, suojataanko ohjelmaa. Direktiivin 4 artikla sisältää säännökset tietokoneohjelman tekijänoikeuden haltijan yksinoikeuksista. Yksinoikeudet käsittävät artiklan a)-alakohdan mukaan tietokoneohjelman tai sen osan pysyvän tai tilapäisen toisintamisen millä tavoin ja missä muodossa tahansa.

Vuoden 1992 hallituksen esityksen (Hallituksen esitys 211/1992 vp.) mukaan direktiivin 1 artiklan 3 kohdan tarkoituksena on varmistaa, että ohjelmiin sovelletaan niiden omaperäisyyttä arvioitaessa samoja kriteereitä kuin muihinkin teoksiin. Ohjelmilta ei siten tule edellyttää suurempaa omaperäisyyttä kuin muilta teoslajeilta.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että direktiivin tietokoneohjelmien teosarvioinnille asettamat lähtökohdat ovat samat kuin mitä Suomessa on vakiintuneesti teosarvioinnissa sovellettu: teos saa suojaa omaperäisyyden perusteella. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa. Ainoastaan ilmaisumuotoa suojataan.

Käyttöoikeus tietokoneohjelmaan

Laillisesti hankitun tietokoneohjelman käyttöoikeudesta on otettu säännöksiä tekijänoikeuslain 25 j ja 25 k §:ään. Vastaavat säännökset sisältyvät myös tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annettuun direktiiviin. Tietokoneohjelman käyttöoikeuden sisältö ja laajuus voidaan määrittellä ohjelman oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisellä sopimuksella. Tekijänoikeuslain 25 j §:n 2 ja 3 momentin sekä 25 k §:n mukaista tietokoneohjelman käyttöä ei kuitenkaan voida rajoittaa sopimuksella.

Se joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman saa 25 j §:n 1 momentin mukaan valmistaa ohjelman käytön edellyttämät kappaleet sekä tehdä ohjelmaan käytön edellyttämät muutokset ja virheiden korjaukset. Se jolla on laillinen oikeus käyttöön saa 2 momentin mukaan valmistaa ohjelmasta käytön kannalta tarpeellisen varmuuskappaleen. Lisäksi hän saa 3 momentin mukaan ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä tarkastella, tutkia tai kokeilla tietokoneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana. Sopimuksella ei voida rajoittaa 2 ja 3 momentin mukaista käyttöä. Sopimuksella ei voida myöskään rajoittaa sellaista 25 k §:ssä sallittua ohjelman koodin kopioimista ja sen muodon kääntämistä, joiden avulla voidaan saavuttaa yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä, jos laissa tarkoitetut edellytykset muutoin täyttyvät.

Tietokoneohjelmia koskevaa oikeuskäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tietokoneohjelmiin liittyviä tekijänoikeusky symyksiä useissa lausunnoissaan. Esimerkiksi lausunnossa TN 1989:7 pidettiin teoksena tietokoneohjelmaa, jonka ohjelmakoodi sisälsi yhteensä noin 17 500 käsky riviä eli noin 300 A4-kokoista sivua paperitulostetta. Ohjelmallisten ratkaisujen toteuttamiseksi olisi ollut käytettävissä useita eri vaihtoehtoja. Ohjelman eri osissa käytetyt ratkaisut olivat omaperäisiä. Tämän vuoksi tekijänoikeusneuvosto katsoi, että tietokoneohjelma oli itsenäinen ja omaperäinen, tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Lausunto on annettu ennen kuin tekijänoikeuslaki sisälsi nimenomaisia säännöksiä tietokoneohjelmista.

Lausunnossa TN 1996:3 tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei tietokoneohjelmalla tehdyn tarjouslaskenta- ja laskutusohjelmasonvelliuksen osa ollut riittävän omaperäinen ja itsenäinen saavuttaakseen teostason. Kyseessä oleva käskysarja oli muodostettu lähinnä käyttöohjekirjan mukaisesti tietokoneohjelman ominaisuuksia hyödyntäen. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi tehdyt valinnat eivät osoittaneet sellaista luovuutta ja omaperäisyyttä, etteikö joku toinen olisi voinut päätyä samanlaiseen

lopputulokseen käyttäessään samaa tietokoneohjelmaa kyseessä olevan tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisussa tehdyt määrittelyt olivat neuvoston mukaan pikemminkin lopputuloksen sanelemia ja siten osoitus lähinnä tietojenkäsittelyongelman mekaanisesta ratkaisemisesta.

Lausunnossa TN 1997:12 tekijänoikeusneuvosto katsoi kirjalliseksi teokseksi tietokoneohjelman, joka oli toteutettu leipomotuotteiden valmistusta ohjaavan logiikkalaitteen ohjelmointikielellä ja jonka avulla sovitettiin yhteen leipomotuotteiden valmistuslinjaan kuuluvien laitteiden toiminnot ja ohjattiin tuotantolinjaa. Ohjelma sisälsi 140 käskyriiviä eli kuusi A4-kokoista sivua.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2003:10 oli kyse sähkön-, veden-, kaasun- ja lämmönjakelua ohjaavien tietokoneohjelmien suojasta. Ohjelmien lähdekoodien pituus vaihteli sadasta kahteensataan riviin. Kussakin tapauksessa oli kyse pienen tietojenkäsittelyongelman ratkaisusta toisistaan poikkeavissa ympäristöissä. Kukin ohjelmista oli selkeästi luovan työn tulos, joka oli vaatinut tekijältään mahdollisesti useamman päivän työpanoksen. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että sille toimitetut lähdekoodit olivat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne saivat tekijänoikeussuojaa tietokoneohjelmoina tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla. Tietokoneohjelman tekijänoikeussuojaa on käsitelty niinikään lausunnoissa TN 2005:7 ja 2006:5.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu aineisto

Tekijänoikeusneuvosto on saanut poliisille toimitetun asiantuntijalausunnan lausuntopyynnön kohteena olevan tietokoneohjelman lähdekoodista.

Asiantuntijalausunnossa on keskitytty kahden tietokoneohjelman (A ja C) vertailuun. Lausunnossa on asiantuntijan mukaan pyritty etsimään viitteitä mahdollisesta kopioimalla tapahtuneesta ohjelmakoodin siirtymisestä tarkastelemalla ohjelmistoja eri näkökulmista, joissa on oletettavasti eroavaisuuksia täysin itsenäisesti tuotettujen ohjelmistojen osalla mutta samankaltaisuutta kopioiden kohdalla.

Lausunnossa on havaittu samankaltaisuuksia ohjelmistojen välillä. "Esimerkiksi molemmista hakemistopuista löydettävät tiedostot (nimi) ovat lähes identtiset lukuun ottamatta pieniä muutoksia. Kyseinen tiedosto on selvästi peräisin samasta lähteestä." (lausunto 2.2.2006 s. 3) "Tiedostossa (nimi) on tiettyjä eroavaisuuksia, mutta mm. ohjelmavirheiden analysointiin tarkoitettu käännösoption (nimi) on hyvin samankaltainen, rivien sisennykset ja katkaisut ovat yhteneviä ja lisäksi molemmissa on kaksi epätavallista, mutta samaa kommenttia." (lausunto 2.2.2006 s. 4) Lisäksi vertailutiedostoissa on molemmissa kommentti kahdella kysymysmerkillä sekä sama kirjoitusvirheen sisältävä kommentti. (lausunto 2.2.2006 s. 4). Lausunto sisältää lisää vastaavia esimerkkejä (lausunto 2.2.2006 ss. 4-5).

Männistön mukaan yhteenvetona voidaan todeta, että "ohjelmistoista on havaittavissa selviä merkkejä kopioinnista, eli C ei ole syntynyt täysin itsenäisen ohjelmistokehityksen tuloksena A:sta riippumattomasti. (...) Huolimatta tietyistä eroavaisuuksista "C ei kuitenkaan ole täysin itsenäinen teos."

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se ei ota kantaa tietokoneohjelman alkuperään, saannon tai hallinnan lainmukaisuuteen, oikeisiin oikeudenhaltijoihin eikä riidan kohteeseen sinänsä, vaan lausuu hakijan esittämistä tekijänoikeuslain tulkintaan liittyvistä kysymyksistä. Tekijänoikeusneuvosto kiinnittää huomiota myös siihen, että tietokoneohjelmoinnin alalla on kasvavassa määrin ryhdytty käyttämään niin kutsuttuja avoimen lähdekoodin julkisia tietokoneohjelmistoja, joista voidaan poimia suurempia tai pienempiä osia toisiin ohjelmistoihin, mikä voi aiheuttaa ohjelmistoihin samankaltaisuutta.

Täyttävätkö asianomistajan ja rikoksesta epäiltyjen tietokoneohjelmat teostason, ja ovatko kyseessä samat tietokoneohjelmat vai itsenäiset teokset?

Tekijänoikeusneuvosto katsoo saamansa asiantuntijalausunnon ja muun sille toimitetun materiaalin perusteella, että sekä asianomistajan että rikoksesta epäiltyjen tietokoneohjelmat ovat itsenäisesti tarkasteltuina siinä määrin omaperäisiä ja itsenäisiä, että ne ylittävät teoskynnyksen.

Mitä tulee ohjelmien väliseen yhteneväisyyteen, on tekijänoikeusneuvoston saaman asiantuntijalausunnon perusteella pidettävä selvänä, että ohjelmat eivät ole samat. On kuitenkin ilmeistä asiantuntijalausunnon valossa, että ohjelmissa on siinä määrin yhteneviä osia, että niitä ei voida pitää toisistaan riippumattomina ja täysin itsenäisinä. On ilmeistä, että toinen ohjelmistoista on ollut esikuvana toiselle, tai niillä on ollut muu, yhteinen esikuva, esimerkiksi avoimen lähdekoodin tietokoneohjelma tai osia sellaisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, kumpi ohjelmistoista on syntynyt aiemmin, vaan se on mahdollisessa muussa viranomaisprosessissa selvitettävä asia.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari (varapuheenjohtaja), Marit Hohtokari, Tuula Hämäläinen, Päivi Liedes, Kai Nordberg, Kirsi-Marja Okkonen, Tytti Peltonen, Anne Stenros, Markku Uotila, Pirjo Valtanen, Martti Virtanen ja Ahti Vääntinen.